

Galatir V.V. ACTIVITY OF ZEMSTVOS IN RIGHT-BANK UKRAINE IN THE EDUCATIONAL AND CULTURAL SPHERES OF LIFE OF TIME OF GETMANATOU P.SCOROPADSCOGO.

On the basis of the published and unpublished sources an author did an attempt to light up and give the short analysis of activity of zemstvos of Right-bank Ukraine in educational and cultural spheres in an April-December 1918.

Keywords: zemstvos, education, culture, Getmanat, Right-bank Ukraine

УДК 94(415). 091

Г.М. Красніцька

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА О. А. ЯНАТИ, ЗАСНОВНИКА БОТАНІЧНОЇ СЕКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО НАУКОВОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ (1918–1927)

Статтю присвячено висвітленню короткої біографії та розкриттю основних аспектів діяльності професора О. А. Янати зі встановлення та розгортання дослідницької роботи Ботанічної секції Сільськогосподарського наукового комітету України. Також розглянуто досягнуті результати ботанічної секції, її наукові здобутки. Розкрито внесок О. Янати у створення та діяльність даної секції, основні принципи її науково-організаційної діяльності.

Ключові слова: Ботанічна секція, Сільськогосподарський науковий комітет, селекція, програма, бюро, бібліографія.

Мета даної статті – ознайомитись із біографією О. А. Янати та його діяльністю зі становлення і розгортання дослідницької роботи Ботанічної секції при Сільськогосподарському Науковому Комітеті України (БС СГНКУ), що займалася вивченням питань прикладної сільськогосподарської ботаніки, а саме дослідженням рослин, які акліматизувалися та повинні були вирощуватися на території України, і рослин природної флори, що мали значення для потреб народного господарства країни.

Аналізуючи останні публікації з приводу дослідження проблем становлення, розвитку та діяльності БС СГНКУ, можна виділити праці таких вчених та авторів, як Н. Околітенко, В. Вергунова, с. Коваленко, О. Сердюк,

А. Веретьохіна, Л. Рогальчук С. Скороходова, Г. Шуйський, В. Борейко, Н. Горлова, О. Пилипчук, А. Коробченко, В. Онопрієнко та ін. У своїх роботах вони розкрили сутність основних проблем при створенні ботанічної секції та розгортання подій, які відбувалися впродовж її діяльності.

Яната Олександр Алоїзович народився в м. Миколаєві у сім'ї садівника. 1906 року Олександр Янати виповнилося вісімнадцять, він навчався на агрономічному відділенні Київського політехнічного інституту. Багато місця в його житті займала революційна діяльність. У підпільних гуртках його знали як Тараса. 1917 року Олександр Яната пориває стосунки з партією, до якої належав: його не влаштовує притаманний їй національний нігілізм [1].

З 1918 року він — один з фундаторів та керівників сільськогосподарського комітету України при Наркомземі. Яната, як агроном-практик, висловлювався проти колективізації, вважаючи, що тому процесу мають передувати глибокі економічні дослідження.

Формально діяльність Ботанічної секції природничого відділу Міністерства земельних справ розпочалася 27 квітня 1918 року – з дня призначення завідувачем секції професора О. Янати. Остаточне оформлення Ботанічної секції природничого відділу СГВКУ відбулося після ухвалення на засіданні 13 березня 1919 року відповідної програми діяльності. З цього часу діяльність Ботанічної секції була дещо обмежена і уповільнена, оскільки під час гетьманату П. Скоропадського робота СГВКУ була фактично припинена. До складу секції на той час, крім О. Янати, входив і діловод [2].

Незважаючи на невтішне становище, БС продовжувала свою роботу переважно зі збирання та систематизації матеріалів з української ботанічної термінології і номенклатури за всіма напрямками ботаніки.

Уже в 1919 році Ботанічна секція в своєму складі нараховувала 8 бюро: 1) бюро насіннезнавства, 2) бюро мікології та фітопатології, 3) бюро бур'янів, 4) бюро лучної та болотяної флори і кормових рослин, 5) бюро лікарських рослин, 6) бюро технічних рослин, 7) бюро хлібних рослин, 8) флористичне бюро [1].

Однак, як свідчать звіти, у цей час реально працювали лише 4 бюро: фітопатології та мікології, насіннезнавства, флористичне, лучної та болотної флори і кормових рослин – усі інші знаходилися в стадії організації, хоча практиканти та стипендіати проводили роботу в напрямках розгортання їхньої діяльності, зокрема з селекції зернових і кормових сільськогосподарських культур, а також дослідження лікарських рослин. Ця робота проходила під науковим керівництвом завідувача професора О. Янати, а частково при ботанічному комітеті Київського університету та при кабінеті спеціального землеробства Київського політехнічного університету. Активно розгорталася робота з підготовки фахівців для секцій, що організовувалися.

У 1920 році секція займалася головним чином науково-організаційною діяльністю, продовжуючи систематичну роботу на основі здобутків кількох минулих років [3].

Уже протягом 1923–1924 рр. бюджетне фінансування Комітету врегулювалося, незважаючи на всі несприятливі для праці умови. Була виконана значна частина планових завдань, організовано і проведено низку нагальних заходів, зокрема відповідні роботи щодо боротьби з посухою.

Таким чином, можна констатувати факт надзвичайно ефективної і плідної діяльності О. Янати як керівника БС СГНКУ, як наукового лідера галузевої дослідної справи. Становлення як Сільськогосподарського наукового комітету України, так і його Ботанічної секції багато в чому відбулося завдяки професору О. А. Янаті. Особисто ним було сформульовано основні наукові напрями роботи БС СГНКУ.

На посаді голови секції вчений сприяв вирішенню актуальних і важливих для того часу завдань сільськогосподарської ботаніки, займався складанням сільськогосподарської галузевої бібліографії та організував і редагував друкований орган СГНКУ – журнал «Вісник сільськогосподарської науки». При БС були створені та функціонували, вирішуючи нагальні потреби, такі наукові установи, як Інститут селекції, Інститут насіннезнавства, Центральна фітопатологічна станція. Отже, секція стала необхідною ланкою наукової установи – СГНКУ, яка в 20-х роках ХХ ст. на високому рівні здійснювала керівництво науково-дослідною роботою в ботанічній галузі сільського господарства держави і була попередником Українського інституту прикладної ботаніки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. <http://ru.wikipedia.org>
2. О. Яната: відомого вченого-природознавця чесько-німецького походження знищили за українськість // Персонал. – 2006 - №27(178)
3. Олександр Яната: Ботанік, агроном, педагог, організатор науки // Народжені Україною: Мемор. альм. У 2-х т. — К., 2002. — Т. 2. — С. 798.
4. Коробченко А. Олександр Яната. Розвиток екологічної освіти в Україні // Освіта і управління. — 2003. — № 3. — С. 155-163

Красницкая Г. М. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОФЕССОРА А. А. ЯНАТЫ, ОСНОВАТЕЛЯ БОТАНИЧЕСКОЙ СЕКЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАУЧНОГО КОМИТЕТА УКРАИНЫ(1918-1927)

Статья посвящена освещению краткой биографии и раскрытию основных аспектов деятельности профессора А. А. Янаты по установке и развертыванию исследовательской работы Ботанической секции Сельскохозяйственного научного комитета Украины. Также рассмотрены достигнутые результаты ботанической секции, ее научные достижения данной секции. Проанализирован вклад А. Янаты в создании и деятельности данной секции, основные принципы ее научно-организационной деятельности.

Ключевые слова: Ботаническая секция, Сельскохозяйственный научный комитет, селекция, программа, бюро, библиография.

Krasnitska G. THE ACTIVITY OF PROFESSOR O. YANATY, THE FOUNDER OF THE BOTANICAL SECTION OF THE UKRAINIAN AGRICULTURAL SCIENTIFIC COMMITTEE (1918-1927)

The article is devoted to a brief biography and key aspects of Professor O. A. Yanaty's activities concerning the establishment of research botanical section of the Ukrainian Agricultural Research Committee. The results and its scientific achievements have been studied here. The O. A. Yanaty's

.....
contribution in the establishment and operation of this section and its basic principles of scientific and organizational activities have been discussed in this article.

Keywords: BotanicalSection, AgriculturalScientific Committee, selection, program, bureau, bibliography.

УДК 94(477) «1921/1929»

Р.Д. Прилипка

СТАН РИНКУ ПРАЦІ В УСРР У 20-Х РР. ХХ СТ.

В статті аналізується ринок праці та політика у сфері зайнятості населення в УСРР у період нової економічної політики. Визначаються основні заходи держави, спрямовані на забезпечення ефективної зайнятості.

Ключові слова: безробіття, зайнятість, ринок праці, робітники та службовці.

Формування системи ефективної зайнятості є одним із важливих завдань, що стоять перед державами з ринковою економікою. Особливо актуальним воно є для України, ринок праці якої характеризується значним рівнем як офіційного так і прихованого безробіття. На наш погляд, значну допомогу у вивченні проблем зайнятості на сучасному етапі може відіграти аналіз стану ринку праці та вироблення державних заходів у цій сфері у 20-ті рр. ХХ ст., пов'язані із впровадженням елементів ринку в економіку країни.

Проблеми, пов'язані із зайнятістю населення УСРР в означений період були об'єктом вивчення істориків, економістів, юристів. Так, вже у 20-ті роки аналізу ринку праці присвятили свої роботи І. Вейцблінт [1], Я. Гіндін [2], А. Ісаєв [3], А. Лівшиц [4], Л. Мінц [5], Є. Шатан [6]. У 60 – 70-ті в контексті історії робітничого руху дану проблему вивчали Г. Діденко [7], В. Довгопол [8], А. Слуцький [9]. На сучасному етапі питання пов'язані із характеристикою ринку праці в період НЕПу знайшли своє відображення у працях О. Мовчан [10], Л. Прилуцької [11].

Метою даної статті є аналіз ринку праці в Українській СРР та висвітлення державних заходів з подолання безробіття.

З безробіттям як масовим явищем в Україні більшовикам довелося зіткнутися одразу ж після переходу до нової економічної політики, коли збереження попереднього мобілізаційного ресурсу регулювання робочої сили стало недоречним. Однією із головних передумов появи зайвої робочої сили було скасування трудової повинності. У зв'язку з цим одним із перших радянських декретів нової доби було ліквідовано Головкомпраці із системою таборів для «дезертирів трудового фронту». Такий крок відкривав шлях до запровадження економічних механізмів регулювання ринку праці через співвідношення попиту та пропозиції на робочу силу. Кодекс законів про працю України, що вступив в дію з 15 листопада 1922 року невід'ємною складовою найманої праці вважав добровільну згоду працівника й роботодавця.

Однак, вільний найм робочої сили напряму суперечив основним положенням комуністичної доктрини, що базувалася на одержавленні економіки. Тому основним завданням державної партії було пристосування ринку до власної стратегії суспільного розвитку. Виходячи з цього економісти намагалися обґрунтувати особливий характер безробіття в радянській державі, як наслідок тимчасового відступу перед капіталом заради відбудови зруйнованого громадянською війною та іноземною інтервенцією народного господарства. В той же час дії партійно-радянського керівництва засвідчували намагання ослабити важелі економічної диктатури і впливати на розвиток господарства ринковими методами.

Окрім кон'юнктури ринку, суттєвий вплив на зростання безробіття мали й інші політичні та економічні фактори – військова демобілізація, післявоєнна господарська розруха, пролетаризація міст як результат здійснення класової політики та зубожіння населення внаслідок соціальних катаклізмів, що на початку 1920-х рр. переросли в голод на Півдні України. Позначилося на цьому й аграрне переселення та спроба «нетрудових елементів» ухилитися від податків шляхом реєстрації на біржах праці як безробітних [10, с. 70].

Разом із тим, уже в самій системі радянського господарства вказаного періоду простежується ряд факторів, які стимулювали появу безробіття. Найголовнішими з них були згорання державної промисловості та слабкий розвиток приватної промисловості не здатної